

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม: ภาพสะท้อนการถูกกดทับ จากการเรียนรู้ทางสังคมในสังคมไทย

CULTURAL VIOLENCE: REFLECTIONS ON OPPRESSION OF SOCIAL LEARNING IN THAI SOCIETY

Received: 1 December, 2021

Revised: 7 March, 2021

Accepted: 9 March, 2021

กนกพร กลิ่นดอกแก้ว*

Kanokporn Klindokkaew*

อดิพล เอื้อจรัสพันธ์**

Adipon Euajarusphan**

---

*นักศึกษาปริญญาโท สาขาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

*Master's degree student in the Department of Management of Cultural Heritage and Creative Industries, College Of Innovation, Thammasat University

*E-mail: khunbbknp@gmail.com

**อาจารย์ ดร. วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

**Lecturer, Ph.D., College of Innovation, Thammasat University

**E-mail: adipon.citu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของปรากฏการณ์ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นภายในสังคมไทย และถูกส่งต่อกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยใช้วิธีการสังเคราะห์เชิงคุณภาพและวิเคราะห์รูปแบบของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น รวมไปถึงเพื่อนำเสนอให้เห็นถึงการกดทับกลุ่มบุคคล หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคมจากความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมดังกล่าว อีกทั้งยังมีการวิเคราะห์ถึงการถ่ายทอดพฤติกรรมความรุนแรงที่ถูกส่งผ่านกันมา โดยมีการใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการส่งต่อความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมมายังยุคปัจจุบัน เพื่อแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการกระทำความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีการถ่ายทอดมาอย่างไร จึงส่งผลทำให้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมนั้น ๆ ยังคงถูกผลิตซ้ำอยู่ในสังคม

คำสำคัญ: ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม การกดทับ การผลิตซ้ำ การเรียนรู้ทางสังคม

Abstract

This article studied patterns of cultural violence as an effect of structural violence occurring within Thai society which have been handed down from the past. Qualitative synthesis was used to analyze cultural violence patterns with data collected from related articles on pressuring groups or individuals exploited in a culturally violent society. Transmission of violent behavior was also examined by using concepts and social learning theory as a process of transmitting cultural violence to the present time. The results demonstrate how violent behavior is transmitted and cultural violence continues to be reproduced in contemporary society.

Keywords: Cultural Violence, Oppression, Production, Social Learning.

บทนำ

คำกล่าวที่ว่า “วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความดีงาม สร้างความเจริญงอกงามให้แก่ผู้คนในสังคม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) มักเป็นคำกล่าวที่แสดงถึงความเข้าใจของผู้คนต่อคำว่าวัฒนธรรมในสังคมไทยเป็นส่วนใหญ่ เมื่อนึกถึงคำว่าวัฒนธรรม ล้วนแล้วแต่เข้าใจไปกันว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม หรือเป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่ควรส่งต่อไปยังอนาคต เพื่อเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต ทว่าความเป็นจริงแล้ววัฒนธรรมมิได้มีเพียงแต่ด้านที่มีแต่ความดีงามเพียงด้านเดียว แต่ยังคงมีด้านที่เป็นความโหดร้ายรุนแรงด้วยเช่นเดียวกัน โดยในด้านของวัฒนธรรมที่มีความโหดร้ายรุนแรง วัฒนธรรมมักถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความรุนแรงในเงื่อนไขที่มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละยุคสมัย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549) เรียกได้ว่าในเงื่อนไขต่าง ๆ การใช้ความรุนแรงที่ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ เป็นการกระทำความรุนแรงที่ไม่ใช่เพื่อความรุนแรงโดยตรง แต่เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายความต้องการอย่างอื่น อาทิ เพื่อเอาชนะบุคคลที่ไม่เคารพหรือเชื่อฟัง หรือเพื่อควบคุมบุคคลอื่นให้อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ใช้ความรุนแรง เป็นต้น จนกลายเป็นว่าการใช้ความรุนแรงโดยมีวัฒนธรรมอยู่เบื้องหลังนั้นสร้างให้เกิดการยอมรับได้ในสังคม กลายเป็นเรื่องที่เป็นปกติ สามารถพึงกระทำได้โดยมิได้มองลึกลงไปว่าการกระทำดังกล่าว นั้นเป็นการกระทำความรุนแรงตามความเป็นจริง

อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมถือเป็นความรุนแรงที่แอบแฝงฝังอยู่ในวัฒนธรรมที่เป็นแบบแผนในการหล่อหลอมความคิด ทักษะคิด และเป็นต้นแบบแนวทางการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคมมาอย่างช้านาน ไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด (Invisible Violence) อีกทั้ง ยังทำให้ความรุนแรงสามารถดำรงอยู่ได้โดยการมีข้ออ้างต่าง ๆ มารองรับการกระทำ ความรุนแรงนั้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539) ซึ่งข้ออ้างที่ถูกนำมารองรับนั้น ล้วนแล้วแต่ทำหน้าที่ในการปิดกั้นการตั้งคำถาม (Prohibition of Questioning) กับการใช้ความรุนแรง รวมไปถึงบิดเบือนความเป็นจริงของความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ ทำให้การกระทำความรุนแรงกลายเป็นเรื่องปกติที่ยอมรับได้ในสังคมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมมักมาควบคู่กับการกดทับหรือการเอาัดเอาเปรียบกลุ่มบุคคล หรือบุคคลอื่น ด้วยจากอคติของผู้กระทำความรุนแรงเอง กล่าวได้ว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมจะมาคู่กับความเชื่อ วัฒนธรรม ชาตินิยม รูปแบบการประพฤติปฏิบัติระเบียบประเพณี (กฤษฎา บุญชัย, 2553) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ผู้กระทำอาจไม่รู้ตัวว่าได้ใช้อคติในการกระทำความรุนแรงไป อาทิ การใช้ความรุนแรงกับแรงงานข้ามชาติ การคุกคามทางเพศ หรือการให้การเห็นชอบต่อการกระทำความรุนแรงของภาครัฐโดยเห็นว่าเป็นสิ่งที่

บุคคลเหมาะสมที่จะได้รับ เป็นต้น รวมไปถึงวัฒนธรรมที่รองรับต่อการกระทำความรุนแรง อาทิ วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ วัฒนธรรมการใช้อำนาจในการข่มเหงบุตรของบิดามารดา ก็ถือเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่เอื้อให้ความรุนแรงยังเกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในการกระทำความรุนแรงจะมีสองตัวแปรหลัก ได้แก่ ผู้กระทำ ความรุนแรงหรือผู้ที่มีอำนาจมากกว่า กับผู้ที่ได้รับความรุนแรงหรือผู้ที่มีอำนาจในการต่อรอง หรือมีอำนาจน้อยกว่า (ภูเก็ต คังคายะ, 2559) ซึ่งผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าจะเป็นผู้ที่ถูกกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบจากผู้ที่มีอำนาจมากกว่า ยกตัวอย่างให้เห็นภาพ เช่น การศึกษาเรื่อง “ความรุนแรงในครอบครัว: สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางการช่วยเหลือ” ของอังคณา ช่วยคำชู (2555) ที่แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีรากฐานในด้านของเพศที่ไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ เป็นสังคมที่มีชายเป็นใหญ่ ซึ่งจากรากฐานแนวคิดดังกล่าว ได้มีการส่งผลให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบของสามีทำร้ายร่างกายภรรยาเกิดขึ้น ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า ภรรยาที่เป็นเพศหญิงถือเป็นผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า ในขณะที่เพศชายหรือสามีเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่า และถูกมองว่าเป็นผู้นำในครอบครัว โดยเมื่อสามีได้มีการทำร้ายร่างกายภรรยาเกิดขึ้น ภรรยาถือได้ว่าเป็นผู้ที่ถูกความเป็นชายจากสามีกดทับให้ต้องยอมรับการกระทำความรุนแรงดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับตนเอง ไม่มีอำนาจที่จะโต้แย้งต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ ประกอบกับการผลิตซ้ำแนวคิดชายเป็นใหญ่ที่ยังคงมีการถ่ายทอดอยู่เป็นเนื่อง ๆ ในสังคม ถือเป็นตัวเสริมแรงที่ทำให้การกดทับเพศหญิงหรือภรรยาจากสามีให้ยังคงดำรงอยู่ต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าจะมีทั้งส่วนที่มีการพยายามแสดงการโต้แย้งต่อผู้ที่มีอำนาจมากกว่า ส่วนที่ยอมรับการถูกกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบโดยที่ไม่มีการโต้แย้ง และส่วนที่มีการนำเอาความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ตนเองได้รับโดยตรงหรือได้รับการเรียนรู้จากสังคมไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อ

ถ้าหากถามว่าความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมถูกส่งผ่านจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันอย่างไร คำตอบที่ไม่อาจมองข้ามได้คือการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งการเรียนรู้ทางสังคมเปรียบเสมือนเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดความคิด ทักษะคติ หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้เรียนรู้ กล่าวได้ว่า การเรียนรู้ทางสังคมจะมีหน้าที่ในการขัดเกลาความคิดและการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคม ผ่านสถาบันทางสังคมอย่างสถาบันครอบครัว สถาบันโรงเรียน หรือสื่อมวลชน โดยแนวทางในการขัดเกลาต่อกรณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมอาจมีหลากหลายมุมมอง ทว่าผู้เขียนจะขอให้ความสำคัญไปในด้านของการเรียนรู้ทางสังคมที่หล่อหลอมให้ผู้เรียนรู้อาจมองว่าความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมกับการกดทับ หรือการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เป็นเรื่องปกติ มีความชอบธรรมที่สามารถพึงกระทำได้ เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของการเรียนรู้ทางสังคมที่ส่งผลให้ความ

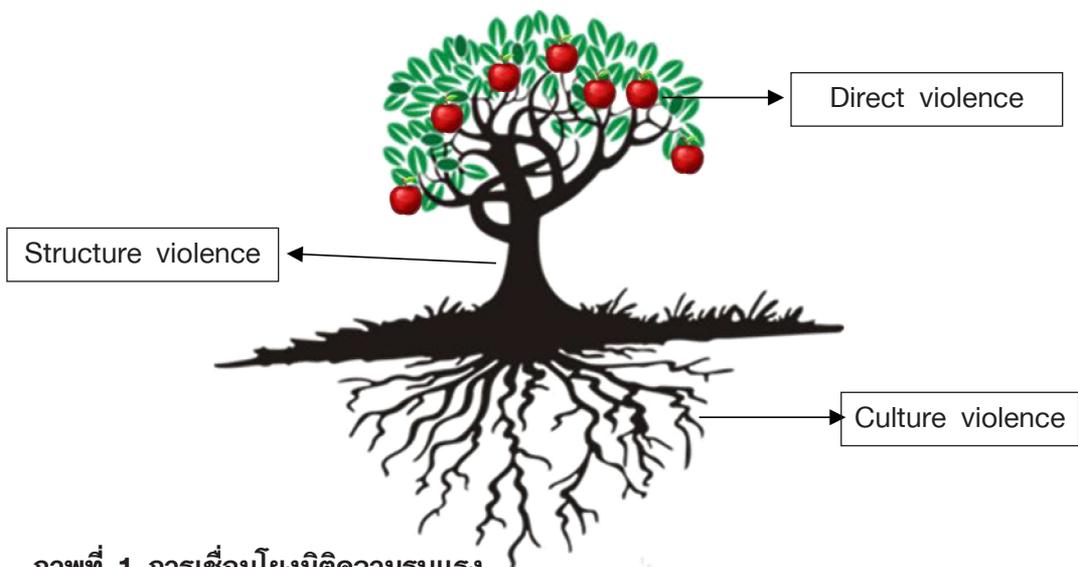
รุนแรงเชิงวัฒนธรรมยังคงอยู่ได้ภายในสังคมไทย กลายเป็นการผลิตซ้ำอยู่ในวงจรของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมอย่างไม่รู้จบ

จากที่กล่าวไป บทความนี้จึงต้องการศึกษาว่ารูปแบบของการเรียนรู้ทางสังคมที่เอื้อต่อการส่งต่อความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่มีการกดทับหรือมีการเอาัดเอาเปรียบระหว่างผู้ที่มีอำนาจมากกว่ากับผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า ให้ยังคงเป็นสิ่งที่มีความชอบธรรมสามารถพึงกระทำได้ในสังคมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไร จึงนำไปสู่การศึกษาเรื่องความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม: ภาพสะท้อนการถูกกดทับจากการเรียนรู้ทางสังคมผ่านการสังเคราะห์เนื้อหา ทฤษฎีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทฤษฎีความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) และทฤษฎีการผลิตซ้ำ (reproduction)

ผลการศึกษานี้ จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาความรุนแรงที่ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย ให้เกิดการตระหนักถึงต้นตอของปัญหาความรุนแรงที่เป็นผลมาจากการมีวัฒนธรรมเป็นสิ่งรองรับ รวมไปถึงให้เห็นถึงการส่งผ่านความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นแนวทางในการจัดการและป้องกันการส่งผ่านความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวต่อไป

วิเคราะห์ต้นไม้แห่งความรุนแรง

ก่อนที่จะลงลึกถึงข้อมูลของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม จำเป็นจะต้องมีการเข้าใจในแนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงเสียก่อน โดยผู้เขียนได้มีการอธิบายถึงมิติของความรุนแรงผ่านองค์ประกอบของต้นไม้ แสดงรายละเอียดในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 การเชื่อมโยงมิติความรุนแรง

ที่มา: ผู้แต่ง

จากภาพที่ 1 ข้างต้น เป็นการแสดงถึงมิติของความรุนแรง โดยผู้เขียนได้มีการอ้างอิงมาจากนักวิชาการหลายท่านที่ได้มีการแบ่งรูปแบบของความรุนแรงออกเป็น 3 มิติ ได้แก่

1. ความรุนแรงเชิงกายภาพ (Direct Violence) กล่าวคือ เป็นความรุนแรงที่สามารถเห็นได้ชัดมากที่สุดว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำความรุนแรง เรียกว่าความรุนแรงทางตรง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533) ดังผลไม้บนต้นไม้ที่คนมักจะให้ความสำคัญและสนใจพิเศษ สังคมมักจะให้ความสำคัญกับความรุนแรงประเภทนี้มากที่สุด เพราะเป็นลักษณะความรุนแรงที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด เช่น จากการมีร่องรอยการได้รับบาดเจ็บ การเสียชีวิต รวมไปถึงความรุนแรงที่กระทำต่อวัตถุหรือทรัพย์สินต่าง ๆ ให้ได้รับความเสียหาย โดยที่ความรุนแรงทางตรงนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความรุนแรงที่มีผู้กระทำ และมีการใช้เครื่องมือในการกระทำความรุนแรง 2) ความรุนแรงที่มีผลเกิดขึ้นต่อร่างกาย เช่น การมีเรื่องชกต่อยกัน ตบตีกัน หรือการชกชว้างไม่ให้ได้รับอากาศในการหายใจ และ 3) ความรุนแรงที่มีผลกระทบต่อสภาพจิตใจ เช่น การใช้ความรุนแรงก่อให้เกิดความหวาดกลัว เกิดความรู้สึกอับอาย รู้สึกด้อยค่า หรือเกิดการลดทอนคุณค่าการเป็นมนุษย์ลง เป็นต้น (Galtung, 1990)

2. ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) เป็นความรุนแรงที่แฝงฝังอยู่ในโครงสร้างทางสังคม ดังลำต้นของต้นไม้ที่คอยค้ำยันสนับสนุนให้เกิดความรุนแรงทางตรงและส่งต่อความรุนแรงให้เกิดขึ้น ซึ่งความรุนแรงประเภทนี้มักเกี่ยวข้องกับอำนาจ ปรากฏผ่านโครงสร้างหรือลำดับชั้นที่ผูกอยู่ติดกับระบบอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน เมื่อระบบอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ย่อมส่งผลกระทบต่อได้รับโอกาสในการดำรงชีวิตอย่างไม่เท่าเทียมกันด้วย กล่าวได้ว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้างนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงที่ดำรงอยู่และปรากฏออกมาในรูปแบบของอำนาจที่ไม่เสมอกันของมนุษย์ เปรียบให้เห็นภาพอย่างง่าย คือ บุคคลที่มีอำนาจทางสังคมจะใช้โครงสร้างทางสังคมเป็นเครื่องมือในการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบบุคคลที่ไม่มีอำนาจ และพยายามที่จะรักษาสภาพความไม่มีอำนาจนั้นของบุคคลให้ยังคงเป็นอยู่แบบนั้น เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองด้วยอำนาจของคนที่มีความมั่งคั่ง คนที่ไม่มีอำนาจจึงต้องจำยอมทนรับต่อสภาพที่เกิดจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (นัฐวุฒิ สิงห์กุล, 2556) เช่น การใช้งบประมาณจำนวนมากในการลงทุนบริหารจัดการที่มีการเน้นไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนเกินความจำเป็น โดยสร้างการยอมรับต่อการใช้งบประมาณนั้นด้วยมายาคติที่ว่าเพื่อสร้างผลลัพธ์บางอย่างที่จะมีประโยชน์ต่อสังคมอย่างมหาศาล ในขณะที่การบริหารจัดการในด้านอื่นถูกละทิ้ง จนเป็นเหตุให้ด้านนั้นไม่มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพอย่างที่ควรจะเป็น ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้างนี้มักจะสอดแทรกอยู่กับกระบวนการ

ความรุนแรงกลายเป็นเรื่องปกติในสังคม สร้างความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรง จนเรียกได้ว่าเป็นความรุนแรงที่ซ่อนตัวฝังรากลึกที่อยู่ในรูปแบบของวัฒนธรรมที่เป็นกรอบในการหล่อหลอมความคิด ทักษะคติและพฤติกรรมของผู้คนในสังคม

การเรียนรู้ทางสังคม

การเรียนรู้ทางสังคม เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะทำหน้าที่ถ่ายทอดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคลไปยังผู้รับสาร เปรียบเสมือนเป็นตัวกลางการส่งสารเพื่อขัดเกลาคนในสังคม หรือเพื่อปลูกฝังให้ผู้รับสารที่อยู่ในสังคมได้รับเอาความคิด ทักษะคติ หรือบรรทัดฐานทางสังคมที่ได้มีการกำหนดกรอบการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตนั้นไปประพฤติปฏิบัติต่อ (สนธยา พลศรี, 2545) โดยที่กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมนั้น จะมีตัวแทนทางสังคมอย่างครอบครัว โรงเรียน หรือสื่อต่าง ๆ ที่จะมีหน้าที่ในการให้การเรียนรู้ หรือให้การสั่งสอนบุคคลที่เป็นผู้รับสารการเรียนรู้ (Charon, 1992)

สำหรับสถาบันทางสังคมที่เป็นผู้ให้การเรียนรู้ทางสังคมแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ประกอบไปด้วย 7 สถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการปกครอง สถาบันการศึกษา สถาบันสื่อสารมวลชน และสถาบันนันทนาการ (มหิตลวิธานุสรณ์, ม.ป.ป.) โดยบทความนี้จะกล่าวถึง 3 สถาบันที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางสังคมที่เป็นสถาบันแรก ๆ ที่ให้การเรียนรู้กับบุคคลมาตั้งแต่ในช่วงวัยเด็ก ที่ถือเป็นช่วงวัยที่จะมีการนำเอาสิ่งที่ได้รับการเรียนรู้ที่นั่นมาลอกเลียนแบบหรือแสดงออกผ่านทางพฤติกรรม ซึ่งจะมีการแฝงฝังอยู่ในพื้นฐานความคิดของเด็กที่จะส่งผลต่อไปถึงในวัยผู้ใหญ่ (มนัท สูงประสิทธิ์, 2560) ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันสื่อสารมวลชน ซึ่งมีรายละเอียดการให้การเรียนรู้ทางสังคม ดังนี้

1) สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่เป็นผู้ให้การเรียนรู้ต่อสมาชิกภายในครอบครัว เห็นได้จาก เมื่อคนเราเกิดมา ก่อนที่จะได้เข้ารับการการศึกษาที่โรงเรียน คนเราแทบจะทุกคนล้วนแล้วแต่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากบุคคลในครอบครัวก่อน ซึ่งผู้ที่มีอิทธิพลหรือผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการให้การเรียนรู้ก็มักจะเป็นบิดามารดา โดยที่บุตรจะได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม ท่าทาง ความคิด หรือทักษะคติในด้านแรกจากบิดามารดาที่จะเป็นผู้ขัดเกลาหรือถ่ายทอดพฤติกรรมหรือความคิดของตนเองส่งต่อไปกับบุตร อย่างไรก็ตาม การให้เรียนรู้นั้นไม่เพียงแต่เป็นการตั้งใจสั่งสอนหรือถ่ายทอดบางสิ่งบางอย่างให้เพียงอย่างเดียว ทว่า ยังมีในส่วนของงานที่บุตรลอกเลียนแบบความคิด หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของบิดามารดา โดยที่บิดาหรือมารดานั้นไม่รู้ตัวด้วย เช่น บิดามารดามีการทะเลาะกันโดยใช้ความรุนแรงต่อหน้าบุตร การที่ทะเลาะกันโดยใช้

ความรุนแรงนั้น บุตรจะมีการเรียนรู้ จดจำ และซึมซับการกระทำนั้น ๆ และจะนำการกระทำความรุนแรงนั้น ๆ ไปแสดงเป็นพฤติกรรมของตนเองต่อไปในอนาคตกับผู้ที่เป็นครอบครัวของตนเองเช่นเดียวกัน เป็นต้น

2) สถาบันการศึกษาระดับโรงเรียน เป็นสถาบันที่ให้การเรียนรู้ภายใต้ระบบของการศึกษา เด็กและเยาวชนจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากโรงเรียนของภาครัฐและภาคเอกชนตั้งแต่ในระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในช่วงอายุระหว่าง 3-18 ปี โดยที่สถาบันการศึกษาระดับโรงเรียนนี้จะมีหน้าที่ในการถ่ายทอดการเรียนรู้ให้แก่บุคคลต่อจากสถาบันครอบครัว และด้วยภายใต้การอบรมกล่อมเกลาโดยการศึกษาในระบบที่ใช้โรงเรียนเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ร่วมกันของคุณครู นักเรียน ผู้ปกครอง หรือชุมชน โรงเรียนจึงทำหน้าที่เสมือนระบบสังคมที่มีความสำคัญ ที่จะเป็หน่วยในการสร้างความรู้ ระบบความคิด ค่านิยม รวมไปถึงสร้างความเชื่อให้กับสมาชิกภายในสังคม ซึ่งการเรียนรู้จะอยู่ในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนที่เป็ระบบ ตลอดจนกฎระเบียบ ข้อกำหนดในการใช้ชีวิตในโรงเรียน ที่มักจะแฝงไปด้วยการจัดระเบียบการแบ่งแยก หรือการชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ทั้งแบบที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ยกตัวอย่างเช่น สถาบันการศึกษาระดับโรงเรียนบางแห่งทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน มักจะมีวัฒนธรรมการยกย่องเด็กเรียนเก่ง ในขณะที่เด็กเรียนไม่เก่งหรือเด็กเกเรจะถูกผลักออกไปเป็กลุ่มชายขอบของโรงเรียนที่มักไม่ได้รับความเอาใจใส่ ซึ่งจากลักษณะของการกระทำดังกล่าวที่ถูกผลิตซ้ำในสถาบันโรงเรียนนั้น เปรียบเสมือนเป็ตัวที่ส่งผลให้การเรียนรู้ทางสังคมทั้งจากนักเรียนเองหรือบุคคลที่รับรู้อยู่นอกมีการซึมซับ มีการรับเอาวัฒนธรรมการยกย่องคนเก่งนั้นไปปฏิบัติสืบทอดในอนาคตได้ เป็นต้น ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาระดับโรงเรียนก็เป็ส่วนหนึ่งของการให้การเรียนรู้ทางสังคมที่มีอิทธิพลเป็อย่างมากต่อสมาชิกภายในสังคมอีกสถาบันหนึ่ง

3) สถาบันสื่อสารมวลชน ไม่อาจปฏิเสธเลยว่าสถาบันสื่อสารมวลชนเป็สิ่งที่มีอิทธิพลเป็อย่างมากต่อการเรียนรู้ทางสังคมของมนุษย์ตั้งแต่ในช่วงวัยเด็ก โดยเห็นได้จากไม่ว่าจะเป็ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อหนังสือพิมพ์ หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็สิ่งที่ผู้คนในสังคมสามารถเข้าถึงได้ง่าย อีกทั้งยังนำเสนอถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เป็การกล่อมเกลาความคิด ทศนคติ ความเชื่อ หรือค่านิยมต่าง ๆ ทำให้ผู้รับสารจากสื่อ นั้น ๆ สามารถคล้อยตามได้ ประกอบกับสื่อมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มาจากทั่วทุกมุมโลก ทำให้บางครั้งเมื่อผู้รับสารที่เป็ข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากการรับรู้เดิม อาจทำให้ความคิด หรือค่านิยมต่อเรื่องต่าง ๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม บางครั้งยังคงมีการผลิตซ้ำสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีตมาจนถึงยุคปัจจุบัน จนทำให้บางสิ่งบางอย่างที่ถูกส่งผ่านมา และยังมี การเรียนรู้ผ่านสื่อ ยิ่งตอกย้ำต่อการผลิตซ้ำ

ในเรื่องนั้น ๆ ให้มีต่อไปในสังคมได้ เช่น การผลิตข้าววัฒนธรรมขายเป็นใหญ่ผ่านสื่อละครโทรทัศน์ที่สามิทำร้ายร่างกายภรรยาได้ ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง ซึ่งจากการผลิตข้าวผ่านสื่อมวลชนดังกล่าว ทำให้ผู้รับชมที่เป็นผู้ชายอาจมีการนำเอาพฤติกรรมที่เป็นชายเป็นใหญ่นั้นไปปฏิบัติเลียนแบบสืบทอด เนื่องจากได้รับการเรียนรู้มาจากสื่อมวลชนที่นำเสนอให้เห็นถึงรูปแบบของการกระทำหรือแนวความคิดได้ เป็นต้น

สำหรับวิธีการเรียนรู้ทางสังคม มนุษย์จะมีการเรียนรู้ทางสังคมอยู่ 2 วิธี ได้แก่ การเรียนรู้ทางตรง และการเรียนรู้ทางอ้อม (สุพัตรา สุภาพ, 2536) โดยการเรียนรู้ทางตรง หมายถึง การเรียนรู้จากหลักสูตรในการเรียน หรือการเข้ารับการอบรม ซึ่งเนื้อหาหรือสิ่งที่จะได้รับการเรียนรู้ นั้นจะเป็นไปตามที่กลุ่มบุคคล หรือโครงสร้างของสังคมได้กำหนดกรอบขอบเขตเอาไว้ ว่าสิ่งใดควรกระทำ ไม่ควรกระทำ หรือสิ่งใดเหมาะสม สิ่งใดไม่เหมาะสม เรียกได้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่เปรียบเสมือนเป็นการกำหนดความคิดทัศนคติ ความเชื่อ หรือแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติให้แก่สมาชิกภายในสังคมอย่างมีเจตนาจงใจ ส่วนการเรียนรู้ทางอ้อม หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้นั้นได้ประสบพบเจอเป็นประสบการณ์ตรงกับตนเอง หรือการเรียนรู้จากบุคคลอื่น ยกตัวอย่าง เช่น บุตรเลียนแบบพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่บิดาแสดงออกมา หรือ เด็กมีการใช้ความรุนแรง เหตุจากมีการเรียนรู้มาจากสื่อละครโทรทัศน์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม Bandura (1997) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาโดยมีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนการแสดงออกทางพฤติกรรมว่ามี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) พฤติกรรมที่มาจากการเรียนรู้ผลของการกระทำของพฤติกรรมนั้น และ 2) พฤติกรรมที่มาจากการเรียนรู้จากการเลียนแบบ

สำหรับพฤติกรรมที่มาจากการเรียนรู้ผลของการกระทำ สามารถกล่าวได้ว่า พฤติกรรมที่มาจากการเรียนรู้ผลของการกระทำเป็นการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่สุด เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้อาจได้ประสบพบเจอกับประสบการณ์นั้น ๆ ด้วยตนเอง โดยที่ผู้เรียนรู้นั้นจะได้เรียนรู้ว่าพฤติกรรมแบบใด จะก่อให้เกิดผลแบบใด ซึ่งหลังจากที่ได้เรียนรู้ผลของการกระทำแล้ว ถ้าหากผลของการกระทำนั้น ๆ สามารถตอบสนองต่อความพึงปรารถนาของผู้ที่เรียนรู้ได้ พฤติกรรมที่จะนำไปสู่ผลของการกระทำนั้นย่อมก่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ผู้เรียนรู้ ให้ผู้เรียนรู้นำพฤติกรรมนั้น ๆ ไปประพฤติปฏิบัติในอนาคต ยกตัวอย่างให้เห็นภาพอย่างง่าย เช่น ผู้ปกครองต้องการให้ลูกเชื่อฟังคำสั่งสอนโดยมีการใช้ความรุนแรงกับบุตร เมื่อบุตรได้รับความรุนแรงนั้น ๆ จึงเกิดความกลัวและเชื่อฟัง การที่บุตรได้เรียนรู้ผลของการกระทำของผู้ปกครองที่กระทำให้ตนเองเกรงกลัวและมีความเชื่อฟังแล้ว บุตรจะมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อเมื่อตนเองเติบโตขึ้น (สิริภิญญา อินทรประเสริฐ, 2556)

ต่อมา พฤติกรรมที่มาจากการเรียนรู้จากการเลียนแบบ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้ไม่ได้ประสบพบเจอกับประสบการณ์โดยตรง ทว่า มีการเรียนรู้จากการสังเกตจากตัวแบบ หรือเรียกว่า การสังเกตจากพฤติกรรมของผู้อื่นที่ปฏิบัติออกมา (Observation Learning) โดยลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ คือ การเอาอย่าง (Identification) ซึ่งตามปกติแล้วผู้เป็นต้นแบบกับผู้เรียนรู้จะเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันก็ได้ อาทิ บุตรกับผู้ปกครอง นักเรียนกับครู หรือลูกน้องกับเจ้านาย หรือไม่เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันก็ได้ อาทิ ผู้ที่มีชื่อเสียง ดารา หรือผู้ที่เป็นแรงบันดาลใจ เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ทางสังคมจากการเลียนแบบ ผู้เรียนรู้จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบมาจากต้นแบบ ถ้าหากพฤติกรรมใดที่ถูกแสดงออกมาจากตัวแบบมีผลเป็นที่น่าพึงพอใจต่อผู้เรียนรู้อาจเกิดการกระทำเลียนแบบจึงจะเกิดขึ้น

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การเรียนรู้ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากทางตรงหรือทางอ้อม ล้วนแล้วแต่สามารถส่งผลต่อความคิด ทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อ หรือพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งของบุคคลผู้ที่เป็นผู้เรียนรู้ได้ กล่าวได้ว่า การเรียนรู้ทางสังคมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดบางสิ่งบางอย่างจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน อารมณ์ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม หรือแนวระประพฤติปฏิบัติให้สามารถยังคงดำรงอยู่ในสังคมได้ โดยสิ่งหนึ่งที่ยังคงถูกส่งต่อมาซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมคือ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

การกดทับผู้ที่ไม่ม้ออำนาจจากความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้ทางสังคม

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมกับการเรียนรู้ทางสังคมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า การส่งผ่านความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนั้น เครื่องมือในการส่งผ่านหรือการถ่ายทอดส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนรู้ทางสังคมที่คอยขัดเกลาความคิด ทักษะคิด ความเชื่อ หรือพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ในสังคม โดยจากที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ว่า การเรียนรู้ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ทางตรงหรือการเรียนรู้ทางอ้อม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันโรงเรียน หรือสื่อมวลชน ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อผู้เรียนรู้ได้ไม่มากก็น้อย ซึ่งความคิด ทักษะคิด หรือพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นความรุนแรงที่มีเงื่อนไข หรือข้อรองรับในการกระทำให้สามารถพึงกระทำได้ การเรียนรู้ทางสังคมก็เป็นส่วนที่สร้างการเรียนรู้และการผลิตซ้ำให้การกระทำความรุนแรงนั้น ๆ กลายเป็นเรื่องที่เป็นปกติในสังคม สร้างความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงที่มาจากความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมให้ยังคงดำรงอยู่เรื่อย ๆ มา (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550, น. 1-5)

การถ่ายทอดความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม เรียกได้ว่าเป็นกระบวนการที่มักจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Charon, 1992) กล่าวคือในการถ่ายทอดหรือการเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่เพียงแต่ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมในการเรียนรู้นั้นจะมีผู้ให้การเรียนรู้และผู้รับการได้รู้ ซึ่งผู้ให้การเรียนรู้นั้นอาจมีอำนาจมากกว่าหรือเหนือกว่าผู้ที่ได้รับการเรียนรู้ อาทิ บิดามารดาสั่งสอนบุตร บิดามารดาถือเป็นผู้ให้การเรียนรู้ ในขณะที่บุตรเป็นผู้รับการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่า ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น บิดามารดามีอำนาจเหนือบุตรในด้านของการสั่งสอน หรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสื่อมวลชนกับผู้รับชมหรือรับฟังสื่อ โดยที่สื่อมวลชนมีอำนาจเหนือผู้รับสื่อตรงที่เป็นผู้นำเสนอการเรียนรู้ หรือเป็นผู้ผลิตเนื้อหาบางสิ่งบางอย่าง ที่อาจสามารถชักนำให้ผู้รับสื่ออื่น ๆ มีความคิด ทศนคติ ความเชื่อ หรือพฤติกรรมที่คล้ายคลึงไปกับเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอได้ (Joseph, 2010) ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ทางสังคมไม่ว่าการเรียนรู้จากผู้ให้การเรียนรู้จะตั้งใจที่จะถ่ายทอดบางสิ่งบางอย่างด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ แต่จะเห็นได้ว่า มักจะเป็นผู้มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกัน

การถ่ายทอดความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมจากการเรียนรู้ทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ให้การเรียนและผู้รับการเรียนรู้นั้น อาจกล่าวได้ว่ามีส่วนที่สร้างการกดทับหรือการเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ไม่มีอำนาจหรือมีอำนาจน้อยกว่าผู้ที่มีอำนาจมากกว่าในสังคม กล่าวคือ จากที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมนั้น จะมาควบคู่กับความเชื่อ วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ แบบแผนการประพฤติปฏิบัติ หรือระเบียบประเพณี ซึ่งผู้ที่มีอคติต่อเรื่องดังกล่าวเมื่อได้มีการกระทำความรุนแรง ประกอบกับได้ใช้การเรียนรู้ทางสังคมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดอคติของตนนั้น ย่อมเป็นการถ่ายทอดการใช้ความรุนแรงที่ถูกรังเสริมจนไขว่คว้ารับการกระทำที่ยังคงดำรงต่อไปในสังคม (วรารณณ์ มนต์ไตรเวศย์, 2556) ยกตัวอย่างความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่สร้างการกดทับผู้ที่ไม่มีอำนาจจากผู้ที่มีอำนาจ เช่น การใช้ความรุนแรงกับแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยที่หัวหน้าเป็นคนไทยที่เคยได้รับการเรียนรู้มาว่า แรงงานข้ามชาติมีความเป็นอื่น จึงเกิดการมีอคติต่อแรงงานต่างด้าวที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ทำให้มีการใช้ความรุนแรงกับแรงงานนั้น ๆ โดยบุคคลที่เป็นแรงงานต่างด้าวนั้นไม่สามารถตอบโต้ได้ เนื่องจากยังต้องทำงานหาเงิน (อดิศร เกิดมงคล, 2546) เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีอำนาจคือหัวหน้างานที่เป็นคนไทย ในขณะที่แรงงานข้ามชาติเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจ ต้องยอมรับต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตนโดยที่ไม่สามารถทำอะไรได้ ทำให้เห็นว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เป็นการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ไม่มีอำนาจอยู่แล้ว เมื่อถูกถ่ายทอดโดยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมอีก จึงเปรียบเสมือนเป็นการตอกย้ำต่อการให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงนั้น ๆ และยังสร้างให้เกิดการผลิตซ้ำ

ผ่านการเรียนรู้ทางสังคมไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากถูกฝังรากลึกอยู่กับสังคมมาอย่างช้านาน

สำหรับกรณีตัวอย่างของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ถูกถ่ายทอดทางการเรียนรู้ทางสังคมที่มีผลต่อการกดทับผู้ที่ไม่มีอำนาจ สามารถกล่าวได้ว่ามีหลากหลายกรณี ทว่าผู้เขียนจะขอยกกรณีตัวอย่างจากงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง นำมาทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีวิธีการคัดเลือกมาจากงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่เป็นผลมาจาก 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาระดับโรงเรียน และสถาบันสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นสถาบันที่มีส่วนในการเป็นตัวกลางในการสร้างการกดทับผู้ที่ไม่มีอำนาจในสังคม เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงรูปแบบความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น รวมไปถึงเพื่อนำเสนอให้เห็นถึงรูปแบบของการเรียนรู้ทางสังคมที่ถ่ายทอดความรุนแรงนั้น ๆ ให้ยังคงดำรงอยู่ได้ในสังคม โดยผู้เขียนได้แบ่งมิติของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคมจาก 3 สถาบันข้างต้น ยกนำมาเสนอในบทความนี้ เป็น 3 มิติ ได้แก่ 1) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบครอบครัว 2) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบโรงเรียน และ 3) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากสื่อสารมวลชน ซึ่งสามารถวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่มีผลต่อการส่งต่อความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

1) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบครอบครัว กล่าวได้ว่า เป็นความรุนแรงที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมที่สร้างให้เกิดการกดทับกันระหว่างผู้ที่มีอำนาจในครอบครัว และผู้ที่ไม่มีความอำนาจในครอบครัว เปรียบเสมือนเป็นพัฒนาการแรกๆ ที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดและส่งต่อความรุนแรงในครอบครัวผ่านการเรียนรู้ทางสังคมที่ตอบสนองและสอดคล้องกันมาเป็นทอด ๆ ตั้งแต่ในสมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงในครอบครัวนั้นอยู่ในความสัมพันธ์หลายรูปแบบ กล่าวคือ บิดามารดากระทำความรุนแรงต่อบุตร สามีกระทำต่อภรรยา บุตรกระทำต่อบิดามารดา หรือความรุนแรงที่เกิดกับผู้สูงอายุภายในบ้านจากบุคคลภายในบ้านเอง ซึ่งในส่วนของความรุนแรงในความสัมพันธ์ฉันท์สามี-ภรรยา จากการศึกษาของงานวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่สาเหตุของการกระทำความรุนแรงมักมาจากวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ อาทิ การศึกษาเรื่อง “ความรุนแรงในครอบครัว: สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางการช่วยเหลือ” ของอังคณา ช่วยคำชู (2555) ซึ่งให้เห็นว่า ความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่เกิดมาจากแนวคิดเรื่องสังคมชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้สามีมีการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจภรรยาเกิดขึ้น รวมไปถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นยังส่งผลให้บุตรได้รับการเรียนรู้ จนเกิดเป็นภาพจำแล้วนำไปปฏิบัติเลียนแบบ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมในระบบครอบครัว

ในความสัมพันธ์เชิงสามภรรยา มีการใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในรูปแบบของทัศนคติชายเป็นใหญ่เข้ามาก่อให้เกิดความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยที่การกระทำ ความรุนแรงนั้น ๆ มีข้อกล่าวอ้างในการกระทำ คือ เป็นวัฒนธรรมสังคมชายเป็นใหญ่ที่ถูกถ่ายทอดและผลิตซ้ำมาตั้งแต่ในอดีตผ่านการเรียนรู้ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากทางตรงที่ถูกสอนไว้ในบทเรียน หรือการเรียนรู้ทางอ้อม ที่ผู้กระทำมีประสบการณ์พบเจอความรุนแรงนั้น ๆ ด้วยตนเอง หรือพบเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ จนมีการนำมาเลียนแบบถ่ายทอดต่อ ทำให้การกระทำ ความรุนแรงนั้น ๆ มีความชอบธรรมในสังคม กลายเป็นเรื่องที่ถูกตี (สุขุมมา อรุณจิต, 2561) เรียกได้ว่า ความรุนแรงในครอบครัวในความสัมพันธ์เชิงสามภรรยา ดังกล่าว ถือเป็น การกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบที่เกิดจากการมีอคติทางเพศที่เพศชายมักถูกปลูกฝังว่าเป็นเพศที่แข็งแรงและเป็นผู้นำ ส่วนเพศหญิงเป็นเพศที่ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของเพศชาย (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, ม.ป.ป.) ซึ่งเพศชายจะกระทำการที่เป็นความรุนแรงอย่างไรกับเพศหญิงก็ได้ ส่งผลให้เกิดความรุนแรงทางร่างกาย หรือความรุนแรงทางจิตใจต่อเพศหญิง ไม่ว่าจะเป็นการบังคับขู่เข็ญ คุกคาม การทุบตี การกีดกันเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะหรือในชีวิตส่วนตัว ถือได้ว่าเป็นการใช้อำนาจของความเป็นชายในการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบเพศหญิงอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในครอบครัว ไม่เพียงแต่อยู่ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยาเท่านั้น ทว่ายังมีความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กหรือบุตรที่อยู่ในครอบครัวโดยผู้ปกครองด้วย โดยจากการศึกษา พบว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวรูปแบบของผู้ปกครองกระทำต่อบุตร สาเหตุทางมิติทางโครงสร้างและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ นั้น ผู้เขียนขอแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือ แนวความคิดตามโครงสร้างที่ว่าบิดามารดามีกรรมสิทธิ์ในตัวบุตร และส่วนที่ 2 คือ วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรุนแรงของบิดามารดาที่มีการเรียนรู้ทางสังคมมาจากบรรพบุรุษ สำหรับในส่วนแรกนั้น งานวิจัยเรื่อง “ความรุนแรงในครอบครัว กรณีการประทุษร้ายทางร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย สุตสงวน สุธีสร (2540) แสดงให้เห็นว่า บิดามารดาที่มีความคิดว่าตนเองมีกรรมสิทธิ์ในตัวบุตร บุตรเป็นสมบัติของตนเอง เชื่อมโยงไปกับพื้นฐานปัจจัยในการทารุณบุตรในครอบครัว เป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวความคิดดังกล่าวที่มีการสอดคล้องไปกับแนวความคิดตามโครงสร้างของผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจในครอบครัว ซึ่งเป็นการใช้อำนาจในการกระทำ ความรุนแรงโดยมีความคิดเรื่องกรรมสิทธิ์ในตัวบุตรที่ถูกถ่ายทอดมาตั้งแต่อดีตเป็นตัวรองรับในการกระทำ ความรุนแรง ส่วนวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรุนแรงของบิดามารดาที่มีการเรียนรู้ทางสังคมมาจากบรรพบุรุษนั้น แสดงให้เห็นว่า บิดามารดา มีการใช้การกระทำที่เป็นความรุนแรง

ต่อบุตร เหตุเนื่องมาจากมีการเรียนรู้ทางสังคมมาจากบรรพบุรุษ ที่ค่านิยมในสังคมส่วนใหญ่มักมีการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยการใช้ความรุนแรง อย่างการตี หรือการดุด่าให้เกิดความเสียใจ เป็นต้น จึงนำมาสู่การใช้ความรุนแรงในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของตนเองเช่นเดียวกัน ดังนั้น จากที่กล่าวมาจึงสามารถกล่าวได้ว่า ความคิด ความเชื่อ หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยใช้การกระทำที่เป็นความรุนแรงที่ส่งผ่านกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ถือเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่อบุตรในรุ่นต่อ ๆ มาได้อย่างชัดเจนรองรับด้วยความคิดความเชื่อในสังคมที่มองว่า บิดามารดามีการลงโทษบุตรด้วยการกระทำที่รุนแรง สืบเนื่องมาจากการต้องการให้บุตรเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีในสังคม ประกอบกับคำพังเพยโบราณที่ได้กล่าวไว้ว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” ที่ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการรณรงค์ต่อต้านแนวความคิดดังกล่าวแล้ว แต่ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า คำสอนดังกล่าวยังคงถูกถ่ายทอดต่อไปในสังคมโดยการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ทางตรงและการเรียนรู้ทางอ้อม อาทิ หนังสือเรียนบางเล่มยังคงมีการสั่งสอนเด็กด้วยคำพังเพยดังกล่าว หรือการที่ผู้ใช้ความรุนแรงได้มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ตนเองเคยได้รับมาจากครอบครัวในอดีต ส่งผลให้ตนเองนำมาปฏิบัติสืบต่อ เหตุเพราะผลของการกระทำนั้น ๆ สามารถทำให้บุตรเชื่อฟังตนได้ตามที่ต้องการ (สุดสงวน สุธีสร, 2540) จะเห็นได้ว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นระหว่างบิดามารดาที่กระทำต่อบุตร ถือเป็นความรุนแรงที่ใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการใช้ความรุนแรงต่อบุตรเช่นเดียวกัน โดยผู้ที่มีอำนาจคือบิดาและมารดา ในขณะที่บุตรเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจ เนื่องจากยังไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การดูแลของบิดาและมารดา จึงจำต้องยอมรับต่อการกระทำความรุนแรงดังกล่าว เรียกได้ว่า เป็นการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการบังคับควบคุม โดยมีความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่เป็นตัวรองรับในการกระทำ ความรุนแรง จนทำให้เด็กบางคนเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการดำรงชีวิต (เพ็ญจันทร์ ประดับมุข เซอร์เรอร์ และคณะ, 2551) นอกจากนี้ ตัวอย่างที่ทำให้เห็นถึงการกดทับเด็กหรือเยาวชนจากผู้ปกครองในครอบครัวในปัจจุบันที่เห็นอย่างได้ชัดเลยคือ กรณีที่เด็กและเยาวชนบางคนออกมาแสดงออกทางการเมืองตามสิทธิในด้านการแสดงออกของตนเอง แล้วถูกผู้ปกครองลงโทษด้วยการใช้ความรุนแรง โดยมีการกล่าวอ้างว่าใช้ความรุนแรงเพราะรักลูก ไม่ต้องการให้ลูกเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง กรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนเลยว่า เด็กและเยาวชนถูกรับผิดชอบซึ่งเป็นผู้มีอำนาจ (ในครอบครัว) ใช้ความรุนแรงเพื่อกดทับไม่ให้เด็กหรือเยาวชนมีการใช้สิทธิในการแสดงออก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ถูกส่งต่อมาจากการเรียนรู้ทางสังคมได้อย่างชัดเจน (“2 เยาวชนหญิงถูกล้อออกจากบ้าน เหตุร่วมมีอบ น้ำตาลล่อ วอนสถาบันครอบครัว โอบกอดเด็กคิดต่าง,” 2563)

2) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบโรงเรียน เป็นความรุนแรงที่ก่อให้เกิดการกดทับผู้ที่ไม่มีอำนาจภายในโรงเรียน โดยที่ระบบในโรงเรียนเป็นระบบที่มีพัฒนาการในสร้างให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคมในด้านของความรุนแรงต่อมาจากสถาบันครอบครัว ซึ่งในการรับรู้ของผู้คนทั่วไป ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในระบบโรงเรียนมักเป็นเพียงความรุนแรงระหว่างคุณครูกับนักเรียนที่ถูกแสดงออกผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ทว่าความเป็นจริงแล้วไม่ได้มีเพียงความรุนแรงจากรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงมีรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นลำดับชั้นภายในระบบโรงเรียนด้วย (อุษณีย์ ธโนศวรรย์ และศรีชัย พรประชาธรรม, 2553) กล่าวคือ งานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นได้มีการกล่าวว่า ระบบภายในโรงเรียนเป็นระบบแบบอำนาจนิยม ซึ่งเป็นระบบที่ไม่ให้ความสนใจกับสิทธิ ความต้องการ ความยุติธรรม หรือความรู้สึกของนักเรียนอีกทั้ง หลักการของระบบอำนาจนิยมคือความต้องการให้มีการเคารพเชื่อฟัง ถ้าหากมีกลุ่มคนที่ไม่เชื่อฟัง ซึ่งในที่นี้ไม่ได้ทั้งคุณครูและนักเรียน ก็จะไปสู่การใช้ความรุนแรงทางตรงที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคมที่ว่า การใช้ความรุนแรงเป็นวิถีปกติในสังคม (อุษณีย์ ธโนศวรรย์ และศรีชัย พรประชาธรรม, 2553) อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้มีการแบ่งรูปแบบความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ มิติความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสายการบังคับบัญชา และมิติความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากคุณครูสู่นักเรียน

สำหรับมิติความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสายการบังคับบัญชา จากการศึกษา พบว่าภายในโรงเรียน จะมีการกำหนดลำดับชั้นหรือโครงสร้างการบริหารของการบังคับบัญชาที่เป็นกรอบของการกำหนดอำนาจในการจัดการภายในโรงเรียนมาอย่างช้านาน อาทิ การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้าระดับหรือคุณครู ซึ่งเป็นการกำหนดอำนาจในการควบคุม การตัดสินใจ หรือการดำเนินการต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเอาไว้ โดยจากการกำหนดขอบเขตอำนาจดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ระบบแบบอำนาจนิยมถูกปลูกฝังมาอย่างยาวนานในสังคม ถูกถ่ายทอดผ่านการเรียนรู้ทางสังคมจากในระบบของโรงเรียนเอง มีการผลิตซ้ำมาเรื่อย ๆ จนกลายเป็นเรื่องปกติในสังคม ซึ่งจากการกำหนดขอบเขตบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ แสดงถึงความลดหลั่นของอำนาจได้อย่างชัดเจน ยกตัวอย่าง อาทิ ผู้อำนวยการในฐานะผู้บังคับบัญชา เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการอนุญาตหรือสั่งการลงโทษทางวินัยต่อผู้ที่อยู่ในตำแหน่งลดหลั่นจากตนได้ แสดงให้เห็นว่า การจัดสายการบังคับบัญชาดังกล่าว เอื้อต่อการเกิดความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ตอกย้ำผ่านการพิจารณาให้คุณให้โทษแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้สามารถกระทำ ความรุนแรงได้ (ในกรณีนี้มักเป็นความรุนแรงทางตรงที่ส่งผลต่อจิตใจ) ประกอบกับการจัดลำดับชั้นขอบเขตของผู้มีอำนาจนี้ เปรียบเสมือนเป็นการกดทับ ปิดกั้นผู้ที่ไม่อยู่

ในตำแหน่งให้ไม่มีสิทธิ์มีเสียง ถูกกีดกันให้ออกไปจากการแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องดังกล่าว (อุษณีย์ ธโนศวรรย์ และศรีชัย พรประชาธรรม, 2553)

สำหรับมิติความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากคุณครูผู้สอน จากการศึกษา กล่าวได้ว่าระบบโรงเรียนไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนที่ตอบสนองต่อระบบการทำงานภายในสังคมเพียงอย่างเดียว ทว่ายังเป็นระบบที่มีการควบคุม บ่มเพาะอุปนิสัยพื้นฐานให้สอดคล้องไปกับระเบียบวินัยและศีลธรรมทางสังคม เพื่อไม่ให้เกิดการต่อต้าน หรือเป็นปัญหาในสังคมเกิดขึ้น เรียกได้ว่า โรงเรียนทำหน้าที่ทั้งในส่วนของการให้การเรียนรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ ค่านิยม ความคิด ความเชื่อทางสังคม รวมไปถึงให้การเรียนรู้ในส่วนของสาระวิชาที่ถูกกำหนดให้เป็นการเรียนขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม การศึกษาในโรงเรียนมักมีระบบการแบ่งแยกด้วยระบบคิดแบบ 2 ขั้วตรงข้าม (Binary Opposition) ที่ตีกรอบวิธีคิดอย่างเด็กฉลาด-เด็กโง่ เด็กเรียบร้อย-เด็กเกเร ให้ยังคงถูกผลิตซ้ำ และถูกเรียนรู้ให้ยังคงมีอยู่ในสังคม นำไปสู่การเปิดพื้นที่ให้ความรุนแรงยังคงดำรงอยู่ในการศึกษา อาทิ การลงโทษทางร่างกายด้วยการใช้ความรุนแรง ที่ถ้าหากเป็นเด็กเกเรหรือเด็กที่ตอบคำถามของครูผู้สอนไม่ได้ก็มักจะโดนลงโทษด้วยวิธีการตี หรือการที่ผู้ปกครองของเด็กมอบอำนาจให้คุณครูสามารถตีเด็กได้เลยในกรณีที่เด็กไม่เชื่อฟัง แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนไม่เห็นถึงสิทธิในความเป็นมนุษย์ของเด็ก อีกทั้ง ความรุนแรงดังกล่าวยังเป็นความรุนแรงที่ถูกส่งผ่านมาในสังคมมาอย่างยาวนาน มีเหตุผลในการรองรับการกระทำหลากหลายกรณี ยกตัวอย่างผ่านงานศึกษาของ Miller (1987) ที่ชี้ให้เห็นถึงข้อกล่าวอ้างในการสร้างความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงในการลงโทษเด็ก เช่น ลงโทษเพราะมีความหวังดี เด็กสมควรได้รับการยอมรับเนื่องจากยังเป็นเด็ก หรือการลงโทษทางร่างกายเป็นการช่วยเตรียมตัวที่ดีในการใช้ชีวิตในอนาคต เป็นต้น ซึ่งจากที่กล่าวไป ทำให้การลงโทษดังกล่าวที่เป็นการกระทำความรุนแรงในนักเรียนมีความชอบธรรม ผู้ที่มีอำนาจคือคุณครู และผู้ที่ถูกกดทับคือนักเรียน เป็นการกระทำต่อผู้ที่ไม่มีอำนาจอย่างชัดเจน นอกจากนี้ระบบคิดแบบ 2 ขั้วตรงข้ามภายในโรงเรียนยังเป็นการกดทับนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น เด็กนักเรียนที่เรียนเก่งมักจะได้รับการยกย่อง ได้รับทุนทางการศึกษามีการเชิดหน้าชูตาจนมีโอกาสดำเนินหน้าที่การงานที่ดี ในขณะที่เด็กที่เรียนไม่เก่งมักถูกละเลยไม่ได้รับความสนใจ เสียงของนักเรียนกลุ่มนี้ต่อคุณครูจึงมักจะแผ่วเบา ไม่ค่อยได้รับการรับรู้ถึงความต้องการ หรือความรู้สึกที่อยู่ภายในใจ เปรียบเสมือนถูกวัฒนธรรมการเชิดชูบุคคลเก่งภายในโรงเรียนที่มาจากการตัดสินที่เสียงส่วนใหญ่มาจากคุณครูและผู้บริหาร กดทับตีตราว่าเป็นกลุ่มเด็กนั้นเป็นเด็กไม่เก่ง ส่งผลให้ภาพลักษณ์หรือการประเมินต่าง ๆ ก็มักจะเป็นไปในทางลบตามไปด้วย (อุษณีย์ ธโนศวรรย์ และศรีชัย พรประชาธรรม, 2553) ซึ่งจากการแบ่งแยกที่เกิดขึ้นดังกล่าว สร้างให้เด็กนักเรียนจำต้องยอมรับต่อการ

ตีตราต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไปโดยปริยาย ถ้าหากออกมาโต้แย้งก็อาจกลายเป็นว่าจะได้รับการลงโทษที่เป็นการกระทำความรุนแรง

จากที่กล่าวไปทั้งหมด ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่มาจากการเรียนรู้ทางสังคม ส่วนใหญ่นั้นก็มักจะเกิดมากจากการเรียนรู้ภายในโรงเรียนเอง อย่างการลงโทษเด็กด้วยความรุนแรง หรือการลงโทษด้วยระบบอำนาจการบัญชาที่แสดงถึงอำนาจนิยม ที่แฝงฝังอยู่ในระบบโรงเรียนมาอย่างยาวนาน ทำให้ความรุนแรงที่มีข้อรองรับในการกระทำนั้นเกิดขึ้น และถูกส่งต่อมาในสังคมอยู่เรื่อยไป

3) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดจากสื่อสารมวลชน เป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้ทางสังคมจากสื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งมีพัฒนาการต่อมาจากการเรียนรู้จากครอบครัว และการเรียนรู้จากโรงเรียน ยกตัวอย่างสื่อ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งบทความชิ้นนี้จะกล่าวถึงความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดจากสื่อสารมวลชน 2 รูปแบบ ได้แก่ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนทางเชื้อชาติ และชาติพันธุ์ และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่ถูกผลักออกมาจากสังคม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนทางเชื้อชาติ และชาติพันธุ์ เป็นความรุนแรงที่ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการมีอคติทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ ที่ถูกประกอบสร้างผ่านการเรียนรู้ทางสังคม ทั้งจากที่ส่งผ่านมาในหนังสือเรียน หรือการผลิตซ้ำของสื่อต่าง ๆ ที่นำเสนอมายาคติความเป็นอื่นที่แตกต่างไปจากตัวเอง ทำให้เกิดการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว ผลักดันให้ความรุนแรงทั้งความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงทางตรงเกิดขึ้น โดยที่กลุ่มคนชาติพันธุ์ หรือผู้ที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติจำต้องยอมรับ และอดทนต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตนเอง จนการกระทำที่เป็นความรุนแรงกลายเป็นเรื่องธรรมดาที่ยอมรับกันในสังคม (อดิศร เกิดมงคล, 2546) ซึ่งจากการศึกษา ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง “แรงงานต่างด้าวในภาคประมงกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม” ของวารสาร มนต์ไตรเวศย์ (2556) มาสังเคราะห์ให้เห็นภาพอย่างชัดเจน โดยงานวิจัยดังกล่าว ได้มีการชี้ให้เห็นว่า แรงงานข้ามชาติที่ได้มีการเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมประมงของประเทศไทยมีการได้รับการกดทับและเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน กล่าวคือ มีการได้รับการข่มขู่จะไม่ให้ค่าแรงงาน ถ้าหากหยุดงาน หรือถูกกดค่าแรงงานที่ต่ำกว่าค่าแรงงานขั้นต่ำในไทย รวมไปถึงไม่ได้รับสวัสดิการทางด้านสุขภาพ จนทำให้แรงงานข้ามชาติดังกล่าวต้องใช้ชีวิตอยู่อย่างทุข์ทรมาน จากที่กล่าวไป จะเห็นได้ว่าความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นนั้น มีสาเหตุมาจากการมีอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ โดยสาเหตุของการมีอคติเกิดมาจากการเรียนรู้ทางสังคมทั้งแบบทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการเรียนรู้แบบทางตรงคือ

การนำเสนออคติต่อชาติพันธุ์ผ่านหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ที่มีคนไทยเป็นตัวเอกที่น่าเชื่อถือ ในขณะที่นำเสนอให้คนพม่าเป็นตัวร้าย ส่วนการเรียนรู้ทางอ้อม เช่น การผลิตซ้ำในสื่อมวลชนที่นำเสนอภาพให้แรงงานข้ามชาติเป็นบุคคลที่น่ากลัว น่าเกลียด ไม่น่าคบหา เช่น ในละครบางเรื่องเมื่อมีการพูดถึงแรงงานพม่า ก็จะมีการแสดงท่าทางรังเกียจเป็นต้น อีกทั้งการนำเสนอให้เห็นถึงความเป็นอื่นที่มีการแบ่งแยกที่ทำให้ตัวเรามองว่าตัวเราดีกว่า สิ่งเหล่านี้ประกอบสร้างให้เกิดการมีอคติต่อชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน และการผลิตซ้ำผ่านสื่ออยู่เรื่อย ๆ ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อการเปิดพื้นที่ในการสร้างให้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าวอย่างทวีคูณ เอื้อให้เกิดการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบแรงงานข้ามชาติ หรือกลุ่มทางชาติพันธุ์ ให้พวกเขาไม่ได้รับสิทธิในเรื่องต่าง ๆ อย่างที่ควรจะเป็น จนคนมองว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นดังกล่าวนั้นเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นภายในสังคม (อดิศร เกิดมงคล, 2546) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ทางสังคมมีส่วนในการถ่ายทอดความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่สร้างให้เกิดการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบกลุ่มคนชาติพันธุ์ หรือผู้ที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ที่มาจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ให้ยังคงดำรงอยู่ในสังคม

3.2 ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่ถูกผลักออกมาจากสังคม ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในสังคมที่ถูกส่งต่อมาจากการเรียนรู้ทางสังคมจะทำให้กลุ่มคนมีการแยกตัวออกมาแสดงการตอบโต้ต่อความรุนแรงที่ตนเองเผชิญ ทว่าการตอบโต้ที่นั่นกลับกลายเป็นการถูกการเรียนรู้ทางสังคมอีกส่วนหนึ่งก่อให้เกิดความรุนแรงในการกดทับการออกมาแสดงออกหรือตอบโต้อีกชั้นหนึ่งของกลุ่มคนดังกล่าว ทำให้กลุ่มคนนั้น ๆ กลายเป็นกลุ่มคนที่ถูกผลักออกจากสังคม หรือกลายเป็นความเป็นอื่น ซึ่งผู้เขียนขอยกตัวอย่างผ่านงานวิจัยเรื่อง “วิถีนักบิณฑังความรุนแรง” ของภูเก็ต คังคายะ (2559) ที่ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุของการที่กลุ่มนักบิณฑังออกมารวมกลุ่มกัน เหตุเนื่องมาจากความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่พวกเขาพบเจอในครอบครัว ซึ่งการที่พวกเขาออกมาแสดงออกผ่านการเป็นนักบิณฑัง เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการตอบโต้ต่อการถูกกดทับจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า ทว่า การเรียนรู้ทางสังคมจากสื่อมวลชนได้ทำให้การออกมาแสดงออกหรือตอบโต้ต่ออำนาจที่พวกเขาเคยพบเจอกลับกลายเป็นการนำพาความรุนแรงทางวัฒนธรรมมากดทับการแสดงออกของพวกเขาอีกที ซึ่งจากการที่ผู้เขียนสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า การเรียนรู้ทางสังคมที่ประกอบสร้างให้กลุ่มนักบิณฑังดังกล่าวถูกผลักออกจากสังคม มีความเป็นอื่น เนื่องจากส่วนใหญ่มาจากการเรียนรู้ทางสังคมแบบอ้อม กล่าวคือ สื่อแขนงต่าง ๆ มีการผลิตซ้ำสร้างภาพจำให้กลุ่มนักบิณฑังกลายเป็นปัญหาของสังคม เป็นผู้ที่สร้างความเดือดร้อน ไม่มีสำนึกในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จำเป็นจะต้องมีมาตรการในการจัดการอย่างเด็ดขาด ซึ่งในที่นี้

ก็คือการใช้ความรุนแรงกับกลุ่มนักบิด แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ากลุ่มนักบิดจะมีการพยายามออกมาหาพื้นที่ในการแสดงออก แต่การแสดงออกด้วยความรุนแรงนั้นก็ถูกกดทับด้วยมาตรการความรุนแรงอีกทีหนึ่ง โดยที่การจัดการนั้นไม่ได้มองถึงความเท่าเทียมของมนุษย์ และสาเหตุที่ทำให้กลุ่มนักบิดดังกล่าวออกมาหาพื้นที่ในการแสดงออกต่อเรื่องต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมยังคงดำรงอยู่ได้ในสังคม สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการเรียนรู้ทางสังคมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาระดับโรงเรียน และสถาบันสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการขัดเกลาความคิด ทศนคติ ความเชื่อ หรือการแสดงออกทางพฤติกรรม ที่ทำให้ผู้เรียนรู้มีการคล้อยตามหรือมีแนวความคิดไปตามการเรียนรู้ทางสังคมที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดบางสิ่งบางอย่างจากผู้ที่มีอำนาจไปสู่ผู้ที่ไม่มีอำนาจ หรือมีอำนาจน้อยกว่า ไม่ว่าจะมิจุดประสงค์แอบแฝงหรือไม่มีจุดประสงค์แอบแฝง แต่ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่มีการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบต่อผู้ที่ไม่มีอำนาจอยู่แล้ว เมื่อมีการเรียนรู้ทางสังคมมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดการกระทำดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นตัวเสริมให้การกดทับและการเอารัดเอาเปรียบนั้นยังคงดำรงอยู่ในสังคม กลายเป็นผลิตซ้ำการสร้างวัฒนธรรมให้กับการใช้ความรุนแรงที่มีเหตุผลต่าง ๆ ในการรองรับการกระทำ ให้กลายเป็นเรื่องปกติ และแฝงฝังอยู่ในสังคมมาอย่างยาวนาน นำไปสู่การแก้ปัญหาในเรื่องความรุนแรงดังกล่าวได้ยากมากขึ้น

การตระหนักรู้ถึงความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบัน

ปัจจุบัน แม้ว่าสังคมจะมีการตระหนักรู้ในด้านของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น รวมไปถึงมีการเกิดขึ้นถึงข้อบังคับทางกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองต่อผู้ที่ได้รับความรุนแรงดังกล่าว (दनया सुवैवतिन, 2562) แต่ทว่า ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมนี้เป็นความรุนแรงที่แฝงฝังอยู่อย่างแนบเนียนอยู่ในสังคมไทย ประกอบกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นมักเป็นความรุนแรงที่มักมีการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบต่อผู้ที่ไม่มีอำนาจ มีการข่มขู่ บังคับผู้ที่ได้รับความรุนแรงนั้น ๆ ไม่ให้มีการตอบโต้ หรือออกมาเรียกร้องสิ่งที่ตนเองประสบพบเจอ มีการเกิดขึ้นภายในที่รโหฐาน หรือภายในบ้านซึ่งมักถูกมองว่าเป็นเรื่องภายในบ้านที่ไม่ควรออกมาเปิดเผย ทำให้ความรุนแรงดังกล่าวยังคงเป็นความรุนแรงที่ยังคืบคลานอยู่กับสังคม และสิ่งที่สำคัญอย่างปฏิเสธไม่ได้เลยคือการเรียนรู้ทางสังคม ที่ยังคงเอื้อให้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ต่อไป (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2563)

จากที่กล่าว จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ทางสังคมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการส่งต่อความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมให้ยังคงดำรงอยู่ในสังคม ดังนั้น การที่จะลดความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมให้มีการเกิดขึ้นน้อยลงในสังคมได้ ผู้เขียนจึงมองว่า สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะต้องมีการจัดการเป็นลำดับแรก ๆ คือ การจัดการกับการเรียนรู้ทางสังคม ให้การส่งต่อ ถ่ายทอด หรือผลิตซ้ำความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมให้ลดน้อยลง เพื่อให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความคิด ทักษะคติ หรือพฤติกรรมกระทำความรุนแรงที่อาจเป็นต้นแบบในการมีพฤติกรรมกระทำความรุนแรงให้มีจำนวนที่ลดน้อยลง นำมาสู่ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่อาจลดน้อยลงเช่นเดียวกัน

บทสรุป

จากการศึกษาความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม: ภาพสะท้อนการถูกกดทับจากการเรียนรู้ทางสังคมในสังคมไทย สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบของปรากฏการณ์ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นภายในสังคมไทย โดยที่มีกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาระดับโรงเรียน และสถาบันสื่อมวลชน ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดและส่งต่อกระทำความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยการถ่ายทอดและส่งต่อความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ที่ให้การเรียนรู้กับผู้เรียนรู้ ซึ่งเป็นการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ไม่มีความอำนาจจากผู้ที่มีความอำนาจ กล่าวได้ว่ามี 3 รูปแบบ ได้แก่ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบครอบครัว ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบโรงเรียน และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากสื่อมวลชน

สำหรับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบครอบครัว เป็นความรุนแรงที่มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการเรียนรู้ทางสังคมที่ถูกส่งต่อกันมาตั้งแต่ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการส่งต่อหรือผลิตซ้ำวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสามีต่อภรรยาที่ว่า สามีมีอำนาจเหนือภรรยา สามีจะกระทำการใด ๆ ที่เป็นความรุนแรงที่กดทับต่อภรรยาอย่างไรก็ได้ หรือในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างบิดามารดาที่กระทำความรุนแรงต่อบุตร โดยที่การกระทำความรุนแรงต่อบุตรนั้น มีสาเหตุเนื่องมาจากการเรียนรู้ทางสังคมที่ถูกส่งต่อกันมาจากบรรพบุรุษที่ค่านิยมในสังคมส่วนใหญ่มักมีการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยการใช้ความรุนแรง อย่างการตี หรือการดุด่า เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการกดทับผู้ที่ไม่มีความอำนาจจากผู้ที่มีความอำนาจที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคมเกิดขึ้น ส่งต่อกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน จนถูกมองว่าเป็นเรื่องที่เป็นมีธรรมชาติ และเป็นปกติในสังคม ส่วนความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบโรงเรียน

เป็นความรุนแรงที่ก่อให้เกิดการกดทับผู้ที่ไม่มีอำนาจภายในโรงเรียน ทั้งที่อยู่ในรูปแบบที่เกิดขึ้นภายใต้สายการบังคับบัญชา และความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากคุณครูสู่นักเรียน โดยความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากระบบภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่มักจะเกิดมากจากการเรียนรู้ทางสังคมภายในโรงเรียนเอง อาทิ การลงโทษเด็กด้วยความรุนแรงจากคุณครู หรือการลงโทษด้วยระบบอำนาจการบังคับบัญชาที่แสดงถึงอำนาจนิยม ที่แฝงฝังอยู่ในระบบโรงเรียนมาอย่างยาวนาน ทำให้ความรุนแรงที่มีข้อรองรับในการกระทำนั้นเกิดขึ้น ถูกส่งต่อมา จนกลายเป็นเรื่องปกติในสังคม และสุดท้าย ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากสื่อมวลชน เป็นความรุนแรงที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมจากสื่อประเภทต่าง ๆ ที่มีการผลิตเนื้อหาที่มีการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ผลักดันให้เกิดความรุนแรงทั้งความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงทางตรงเกิดขึ้น ทำให้กลุ่มบุคคลหรือบุคคลถูกกดทับในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ถูกกดทับจากความเป็นเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ หรือถูกทำให้กลายเป็นกลุ่มคนที่ถูกผลักออกมาจากสังคม ประกอบกับเมื่อมีการผลิตซ้ำในสื่อที่มีมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนรู้เกิดการเรียนรู้จนกลายเป็นความเคยชิน จนทำให้กระทำที่เป็นความรุนแรงกลายเป็นเรื่องธรรมดาที่ยอมรับกันในสังคมไปโดยปริยาย

จากที่กล่าวไป สรุปได้ว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่มีการสร้างข้ออ้างในการให้ความชอบธรรมกับการกระทำความรุนแรงระหว่างผู้ที่มีอำนาจต่อผู้ที่ไม่มีอำนาจให้สามารถพึงกระทำได้ และเป็นเรื่องที่เป็นปกติในสังคม มีการถูกส่งผ่านมาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันด้วยจากการเรียนรู้ทางสังคมที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดและส่งต่อ โดยที่การเรียนรู้ทางสังคมนั้นมีหน้าที่ในการขัดเกลาความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคม ผ่านสถาบันทางสังคมอย่างสถาบันครอบครัว สถาบันโรงเรียน หรือสถาบันสื่อสารมวลชน ทำให้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เป็นการกดทับหรือเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ไม่มีอำนาจนั้น ยังคงถูกส่งต่อและผลิตซ้ำอยู่ในสังคม

บรรณานุกรม

- กฤษฎา บุญชัย. (2553). *ความรุนแรงซ่อน/หาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2533). *ทำทนายทางเลือก: ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). *สันติทฤษฎี วิถีวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2553). *ความรุนแรงซ่อน/หาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ดนยา สุเวทเวทิน. (2562, 24 เมษายน). เปิด 'กฎหมายครอบครัว' ฉบับใหม่ มิติใหม่ ใส่ใจครอบครัว-เหยื่อความรุนแรง. มติชน. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2564, จาก https://www.matichon.co.th/local/news__1463728
- นัฐวุฒิ สิงห์กุล. (2556). ความรู้และอำนาจ : ภาพสะท้อนความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมในระบบสุขภาพไทย ศึกษาผ่านกรณี ผู้ติดเชื้อ แรงงานข้ามชาติและชาวนาอีสานในสังคมไทย. สืบค้น 9 ตุลาคม 2564, จาก <http://nattawutsingh.blogspot.com/2013/03/blog-post.html>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2549). *วัฒนธรรม คนอย่าง ทักษิณ: รวมบทความสะท้อนความคิดเกาะติดเนื้อร้ายแห่งวัฒนธรรมที่กำลังลูกกลาม*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เพ็ญจันทร์ ประดับมุข เซอร์เรอร์, โม่เซ เซอร์เรอร์, มัลลิกา มัติโก, เสาวคนธ์ พิระพันธ์, ปนัดดา ชำนาญสุข, กฤตยา แสงวงเจริญ,...รยากร งามดี. (2551). *มิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรุนแรงในเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภูเก็ต คังคายะ. (2559). *วิถีนักบิด เวทีชีวิตแห่งความรุนแรง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มนัถ สูงประสิทธิ์. (2560). *อิทธิพลครอบครัว ที่ส่งผลต่อตัวเด็กโดยตรง*. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2554). *รายงานสุขภาพคนไทย พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มหิดลวิทยานุสรณ์. (ม.ป.ป.). *มนุษย์และสังคม โครงสร้างทางสังคม สถาบันทางสังคม*. สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://social.mwit.ac.th/files/60__1__doc__s30103__2.pdf
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์.
- วรารภรณ์ มนต์ไทรเวศย์. (2556). *แรงงานต่างด้าวในภาคประมงกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2563). *ภูมิหลังการตกเป็นเหยื่อความรุนแรงของประชากรกลุ่มตัวอย่างอายุ 18-29 ปี* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- 2 เยาวชนหญิงถูกไล่ออกจากบ้าน เหตุร่วมมีอบ น้ำตาลลว วอนสถาบันครอบครัวโอบกอดเด็กคิดต่าง. (2563, 27 พฤศจิกายน). *มติชน*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2564, จาก https://www.matichon.co.th/politics/news__2461905
- สิริภิญญา อินทรประเสริฐ. (2556). *อิทธิพลของสื่อที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและ เยาวชนในกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุขุมมา อรุณจิต. (2561). ความรุนแรงทางเพศ: บทสะท้อนความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ. ใน *รายงานสืบเนื่องการสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสการสถาปนาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มธ. ปีที่ 65*.
- สุดสงวน สุธีสร. (2540). *ความรุนแรงในครอบครัว กรณีการประทุษร้ายทางร่างกายและทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (ม.ป.ป.). *สถานการณ์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชายของประเทศไทย: ทำไมจึงต้องมีการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย*. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.dcy.go.th/woman__man/data/278.pdf
- อังคณา ช่วยค้าชู. (2555). ความรุนแรงในครอบครัว: สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางการช่วยเหลือ. *วารสารธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 55(31), 130-145.
- อุษณีย์ ธิโนศวรรย์, และ ศรีชัย พรประชาธรรม. (2553). *ความรุนแรงซ่อน/หาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Charon, J. M. (1992). *Sociology: A concept approach* (3rd ed.). USA.: A Division of Simon and Schuter.
- Galtung, J. (1990). Cultural violence Johan Galtung College of social sciences, University of Hawaii, Manoa. *Journal of Peace Research*, 27(3), 291-305.
- Miller, A. (1987). For your own good ใน Harber, Clive. *Schooling as Violence How schools harm pupils and societies*, 39.